

Цюпак, І.М. Феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях [Текст] / І.М. Цюпак // Наукова скарбниця освіти Донеччини: науково-методичний журнал. – №1. – Слов'янськ: видавництво «Витоки», 2017. – С. 9-13.

УДК 37. 013

ФЕНОМЕН «ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ» В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Цюпак Ірина Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет
м. Херсон, вул.40 років Жовтня, 27, 0953670004

Цюпак Ирина Николаевна

ФЕНОМЕН «ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗОВАНИЯ» В НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

Tsyurak Irina Nikolaevna

THE PHENOMENON OF "TRANSFORMATION OF EDUCATION" IN SCIENTIFIC RESEARCH

Анотація. У статті розкрито феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях з урахуванням головних ідей та потреб суспільства. Автором з'ясовано, що зміни у педагогічній думці й парадигмі освіти неможливі без розгляду досліджуваного явища в історичному контексті. Таким чином зміни в освіті, що впливають на якість трансформації підпорядковані певним ідеям, серед яких ми визначаємо наступні й такі, що впливають на її учасників: культурноносні зміни, методологічні основи сучасної філософії освіти, процес перетворення внутрішньої основи існуючої системи цінностей особистості, освітній інформаційно-організаційний простір.

Ключові слова: освіта, трансформація освіти, освітня парадигма.

Аннотация. В статье раскрыт феномен «трансформация образования» в научных исследованиях с учетом главных идей и потребностей общества. Автором выяснено, что изменения в педагогической мысли и парадигме образования невозможны без рассмотрения исследуемого явления в историческом контексте. Таким образом изменения в образовании, которые влияют на качество трансформации подчинены определенным идеям, среди которых мы определяем следующие и те, которые влияют на ее участников: культурноносные изменения, методологические основы современной философии образования, процесс преобразования внутренней основы существующей системы ценностей личности, образовательное информационно-организационное пространство.

Ключевые слова: образование, трансформация образования, образовательная парадигма.

***Annotation.** In the article the phenomenon of "transformation of education" in the scientific studies, taking into account the main ideas and the needs of society. The author found that changes in pedagogical thought and the paradigm of education is impossible without consideration of the phenomenon in a historical context. Therefore, the changes in education that affect the quality of the transformation are subject to certain ideas, among which we define as those that affect its members: kulturologia changes, methodological foundations of contemporary philosophy of education, the process of transformation of the internal foundations of the existing system of individual values, educational information and organisational space.*

***Key words:** education, transformation of education, educational paradigm.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Освіта являє собою багатофункціональну систему зі складною структурою. Вплив системи освіти на життя суспільства досить глобальний – у дошкільних закладах й загальноосвітній школі починається процес формування особистості, індивідуальної й суспільної свідомості людей, що продовжується й у системі професійної освіти. Така діяльність освітніх закладів, виступає реалізацією потреби держави й громадян в освітніх послугах, потребує особливої підтримки держави.

Сучасний науково-методичний синтез дозволяє розгляд проблеми розвитку особистості через вивчення існуючих досліджень в галузі освіти, що дозволяє з'ясувати головні напрямки феномену «трансформації освіти» з точки зору генези наукової думки. Зміни в освітній галузі відповідають сучасній тенденції розвитку науки і виступають простором теоретичного аналізу, в якому може здійснюватися комплексне вивчення освітніх систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Трансформаційні тенденції в освіті розкрито у працях багатьох науковців (В. Андрущенко, Л. Бойко, З. Гусинський, А. Євтодюк, М. Кльов, В. Кремень, М. Култаєва, В. Лутай, Л. Панченко, І. Предборська Н. Скотна, В. Скотний, Л. Ситниченко, Ю. Турчашнова, Л. Рижак, М. Фуллан та ін.), зокрема М. Прищак розкриває це явище з точки зору «освітньої парадигми» в історичному контексті. О. Локшина розглядає загальні тенденції розвитку змісту шкільної освіти, а саме його трансформацію на компетентнісні засади. На думку О. Балакірева

трансформування інституту освіти на етапі переходу до інноваційного розвитку можливі лише за умов об'єднання в цій сфері зусиль органів державного управління різних рівнів, закладів освіти, широкої громадськості. С. Пасека вважає, що менеджмент освіти прагне трансформацій, які дозволять підвищити освітньо-кваліфікаційний рівень населення, інноваційну активність працівників, відкриє нові можливості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Дослідження, що стосуються визначення феномена трансформації освіти в наукових дослідженнях з урахуванням часових тенденцій мають вибірковий характер, що обумовило актуальність дослідження.

Мета статті: уточнити феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. «Трансформація» процес, що розкриває залежність сьогодення й майбутнього минулим - ця точка зору розділяється багатьма, проблема ж полягає в ступені й формах залежності. В дослідженнях педагогів, психологів, філософів, що присв'ячені розкриттю феномена «трансформація освіти», вже окреслені окремі напрямки дослідницької роботи, розглянемо детально погляди науковців.

У дослідженні Щубелки Н.В. здійснено аналіз впливу змін, що відбуваються у сучасній культурі на трансформацію інституту освіти, а саме дослідження нових орієнтирів культурного існування стане вагомим компонентом в процесі пошуку нового сенсу педагогічної діяльності. Адже сенс педагогічної діяльності тісно пов'язаний з тим типом культури, на підґрунті якої формується і розвивається освіта як форма культурного досвіду [9, с. 14]. Дослідниця зясувала, що сучасна культура набуває принципово нових форм історичного поступу, які вступають у суперечність з історично минулими.

Кільова Г. О. у своєму дослідженні трансформацій філософської парадигми освіти, дає визначення методологічних основ сучасної філософії освіти на підставі аналізу трансформацій в науці. Це дозволило їй встановити, що суперечність, яку

відтворює класичний ідеал раціональності полягає в тому, що існуюче визначається через предметності. Тобто такі характеристики об'єкта, що визначають коло питань, якими займається науковець як представник окремої науки (математики, фізики, біології, економіки, психології тощо). Це опредметнення здійснюється за допомогою обмежуючих уявлення принципів конкретних наук, що перетворює істини науки на вірогідність уявлення [3, с. 7]. Відтак педагогічно проблема постає як необхідність утворення гармонічного поєднання знання і досвіду, викладу знань і виховання культури їх використання.

Також авторка вказується, що при формуванні методології будь-якої діяльності людини необхідно керуватись положеннями логіки дій, яка є породженням логіки мислення і регулюється логікою речей, тобто відображенням механізмів самоорганізації природних систем.

Підтвердженням ідей Кільової Г. О. є дослідження Бадюл О. С., яка зазначає, що основними передумовами трансформації ціннісних установок особистості в освітньому процесі сучасної України є цільова організація полікультурності освітнього процесу, що забезпечується сполученням принципів патріотизму й культурного плюралізму у вихованні, наданням достатньої міри камерності освітньому процесу та достатнього рівня свободи й незалежності освітньої реальності в Україні. Механізм трансформації ціннісних установок особистості розглядається як процес перетворення внутрішньої основи існуючої системи цінностей особистості, що характеризується якісними змінами її системоутворюючих елементів на основі інтересів політичної й інформаційної влади та суспільства з урахуванням особливостей менталітету і традиційної культури [1, с. 9].

Також дослідниця вказується, на роль освіти в якій вбачається виконання виховної та освітньої функцій, в трансляції відповідного образу життя у відповідності з набором духовних, моральних, соціальних цінностей ідентичних і адекватних уявленням, звичаям, традиціям, менталітету, культурному та історичному досвіду України.

У своєму дослідженні Редько О. В. стверджує, що зараз відбувається

реорганізація інформаційного простору освіти в освітній інформаційно-організаційний простір, під яким розуміється комплекс матеріально-технічних, психолого-комунікативних, дидактико-методичних заходів і засобів щодо трансформації освітніх установ різного типу й освітніх процесів на основі впровадження новітніх інформаційних технологій з метою становлення культурного, освітнього й професійного рівнів особистості [7, с. 11]. Також він вказує, що інформатизація суспільства несе наступні трансформаційні освітні перспективи, серед яких: формування освітнього інформаційно-організаційного простору; забезпечення розвитку інформаційної грамотності особистості; створення умов для розширення доступності освіти; сприяння підвищенню якості освіти; надання можливості покращити управлінські аспекти освітньої діяльності.

Свої думки з приводу трансформаційних процесів висуває Марченко О.В., яка зазначає, що відповідно й зміна ціннісних орієнтирів освіти повинна відбуватись у кількох системно організованих вимірах, із дотриманням певних умов [4, с. 62].

З одного боку, дослідниця рекомендує враховувати зміну типів цивілізаційного розвитку, а отже, трансформацію ціннісного базису культури. Пояснюючи це тим, що перехід неминуче приводить до переосмислення цільових орієнтирів і способів організації спільної діяльності людей, що зумовлює необхідність перебудови форм і способів організації освітньої діяльності. З іншого боку, Марченко О.В. вказує, що ретельного вивчення потребує специфіка розвитку вітчизняного простору освіти та можливі сценарії його конституювання в умовах глобалізованого світу.

Таким чином, дослідниця дає таке тлумачення поняття «трансформація простору освіти – це перш за все зміна його архітектури відповідно до логіки культури» [4, с. 64] й виділяє визначальні складові трансформації освітнього простору, що спрямовані на подолання кризи освіти: фундаменталізація, гуманітаризація і неперервність.

Отже, з вище вказаного варто виділити головні ідеї, що впливають на якість трансформації освіти та на її учасників: культуросні зміни, методологічні

основи сучасної філософії освіти, процес перетворення внутрішньої основи існуючої системи цінностей особистості, освітній інформаційно-організаційний простір. Проте, виникає необхідність зясувати особливості трансформації з урахуванням конкретного учасника освітнього процесу, тому пропонуємо проаналізувати наукові доробки з окремих освітніх галузей.

Проблемі трансформацій змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки з кінця XIX продовж XX століть присвячено дослідження Степанової Т.М. [8, с. 31]. У роботі зясовано, що процес трансформацій змісту передшкільної освіти проходить відповідні періоди та етапи, які віддзеркалюють особливості його становлення упродовж досліджуваного періоду в розмаїтті поглядів, підходів щодо його побудови, а також відтворюють висвітлення в ньому обсягу знань, умінь і навичок, якими повинні були оволодіти діти на момент вступу до першого класу школи.

За результатами дослідження, науковець визначила головні тенденції трансформацій змісту передшкільної освіти: а) тенденції становлення і розвитку змісту передшкільної освіти в кінці XIX та у XX століттях; б) тенденції, які окреслюють перспективу подальшого розвитку й трансформацій змісту передшкільної освіти в сучасному освітньому просторі. [8, с. 33]. Степановою Т.М. окреслено актуальні напрями впровадження минулого історичного досвіду щодо становлення і розвитку змісту передшкільної освіти.

Прищак М. Д. вказує на те, що з кінця XX ст. у філософській та педагогічній науках відбувається активний процес пошуку методологічних основ розвитку освіти (педагогіки) в контексті парадигмального підходу – іде пошук сучасної парадигми освіти [6]. В його дослідженні вказано, що розвиток освіти в історичному контексті визначено системою: авторитарна парадигма освіти – особистісно орієнтована (гуманістична) парадигма освіти – комунікативна парадигма освіти.

Тобто, з погляду на трансформації освітніх систем в історичному ракурсі гуманістична й особистісно орієнтована система освіти не можуть в повній мірі бути гарантією демократичної (в суспільному контексті) парадигми освіти, на

думку науковця. Проте в освітньому (педагогічному) контексті можливість продукування ними авторитарності особистості залишається й вони, як зазначає Прищак М. Д., не можуть відповісти на питання: легітимації ідеалів, цінностей, моральних принципів та їхніх критеріїв; «міри» між індивідуальним і соціальним, свободою і дисципліною, свободою і відповідальністю як в житті людини, так і в педагогічному процесі; ціннісної основи взаємодії в системі «учитель – учень».

Науковці Вознюк О. В., Левківський М. В., Саух П. Ю., у своїй науковій роботі присвяченій синергетиці освіти, виділяють визначальні тенденції трансформації освіти [2, с. 4-7]:

- орієнтація на антропний принцип в системі джерел розвитку світу;
- зростає роль соціально-гуманітарних знань у системі наукового пізнання;
- зміни в методології науки, що обумовлює серйозні трансформації в системі навчально-виховного процесу;
- синтез знань, взаємне збагачення наук як всередині окремих галузей, так і зовні із суміжними гуманітарними, фундаментальними, природничими і технічними науками;
- відбувається зміщення епіцентру реконструкції в гуманітарних науках у географічному просторі;
- виникає гостра проблема емансипації гуманітарних та соціальних наук від соціального тиску, які тенденційно розглядаються засобом здійснення ідеологічних і політичних цілей і використовуються у примітивній, декоративній та апологетичній площині.

Нинішня освіта гранично раціоналізована і вербалізована, із неї вихолощений афектно-емоційний запал дитинства, що призводить до панування у суспільстві професійно компетентного, але бездуховного індивіда. Форми, методи, зміст освіти, зберігаючи традиційні для індустріального суспільства цілі, способи і засоби своєї реалізації, протирічать новим тенденціям, зорієнтованим на гуманістичні цілі. Виключно фаховий або надмірно інтелектуалізований підхід до освіти призводить до тиражування самовідчужених особистостей [2, с. 8]. Отже, на думку науковців зміна парадигм сучасної науки вимагає відповідних

трансформацій освіти, яка поки що перебуває у міцних обіймах логоцентризму індустріального суспільства.

Свої думки, щодо трансформації сучасної післядипломної педагогічної освіти, висловлює Пашков В.В., який зазначає, що в основу має бути покладена філософія як об'єктивний духовний фундамент, скріплений атрибутивно властивими їй світоглядною й методологічною функціями.

Адже цільове завдання спонукання до самопізнання не може здійснюватись й здійснитись на шляху абстрагування від людської, особливо дитячої, суб'єктивності, нерозумної з точки зору наукового природознавства, але об'єктивної, тому розумної з точки зору людяності науково-педагогічних виховних висновків, які тільки й можна пропонувати до втілення в педагогічну практику [5]. Тому, на думку автора до стратегічних і головних завдань формування нової моделі розвитку професіоналізму педагогів належить виховання здатності до креативної, самостійної орієнтації інноваційній діяльності на основі глибоких знань перспективних досягнень філософських і соціо-гуманітарних наук.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших пошуків у даному напрямку. Отже, феномен поняття «трансформація освіти» в наукових дослідженнях розкрито з урахуванням головних ідей та потреб суспільства, зясовано, що зміни у педагогічній думці й парадигмі освіти неможливі без розгляду досліджуваного явища в історичному контексті. Таким чином зміни в освіті, що впливають на якість трансформації підпорядковані певним ідеям, серед яких ми визначаємо наступні й такі, що впливають на її учасників: культуроносні зміни, методологічні основи сучасної філософії освіти, процес перетворення внутрішньої основи існуючої системи цінностей особистості, освітній інформаційно-організаційний простір.

Перспективи подальших пошуків вбачаємо у категоріальному аналізі феномена «трансформація освіти».

Список джерел

1. Бадюл О. С. Трансформація ціннісних установок особистості в освітньому процесі: автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.10 / О. С. Бадюл ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2010. – 16 с.

2. Вознюк О. В. Синергетика освіти/ Вознюк О. В., Левківський М. В., Саух П. Ю. / За ред. проф. П. Ю. Сауха. – К., 2004. – 130 с.

3. Кільова Г.О. Трансформація філософської парадигми освіти в контексті Болонських декларацій: автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.10 / Г.О. Кільова ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2009. – 18 с.

4. Марченко О.В. Трансформація сучасного простору освіти: тенденції та пріоритети [електронний ресурс]. / Марченко О.В. //Теорія і практика управління соціальними системами. – 2011 – № 4. – С. 62-68. –Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2011_4/March.pdf

5. Пашков В.В. Трансформація сфери післядипломної педагогічної освіти: постстандартизований розум педагога [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Pashkov.pdf.

6. Прищак М. Д. Трансформація освіти України: пошук парадигми [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/9239>

7. Редько О. В. Трансформація освітнього простору України: інформаційно-організаційний аспект: автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.10 / О. В. Редько ; Ін-т вищ. освіти НАПН України. – К., 2010. – 20 с.

8. Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець ХІХ - ХХ ст.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01,13.00.08 / Т. М. Степанова; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського". – О., 2011. – 44 с.

9. Щубелка Н.В. Трансформація освіти як явища сучасної культури (філософський аналіз): Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.10 / Н.В. Щубелка ; Київ. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 1998. – 16 с.